



SHIFOKORNING KASBIY MAHORATIDA PSIXOLOGIYANING O'RNI

Adilova Nozima Yusufvna

Buxoro psixologiya va xorojiy tillar institute

2-bosqich magistranti

Nozanna@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14948764>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20- Fevral 2025 yil

Ma'qullandi: 25- Fevral 2025 yil

Nashr qilindi: 28-Fevral 2025 yil

KEY WORDS

Psixologiya, kasbiy mahorat, shifokor, hissiy intellekt, muloqot, stressni boshqarish, empatiya, tibbiy ta'lim, bemorni parvarish qilish.

ABSTRACT

Ushbu maqola psixologiya shifokorlarni kasbiy mahoratini shakllantirishdagi ro'lini o'rganadi, hissiy intellekt, muloqot, stressni boshqarish va empatiya kabi jihatlariga urg'u beradi. Psixologik tayyorgarlik shifokorning bemorlar bilan muloqot qilish, yuqori bosimli vaziyatlarni hal qilish va axloqiy me'yorlarni saqlash qobiliyatini oshiradi.

Psixologik tamoyillarning tibbiy amaliyotga integratsiyalashuvi shifokorlarning kasbiy malakalarini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ampirik dalillar psixologik omillarning bemorning natijalariga ham, shifokorning farovonligiga ham chuqur ta'sirini ta'kidlaydi. Masalan, Avstraliya va Yangi Zelandiya Psixiatriya jurnalida chop etilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, bemorlarning faqat uchdan bir qismi ruhiy salomatlik xizmatlari bilan shug'ullangandan so'ng yaxshilanishni boshdan kechirgan, bu esa tibbiyot xodimlari orasida yanada samarali psixologik treninglar o'tkazish zarurligini ta'kidlagan.

Bundan tashqari, tibbiyot mutaxassislari orasida rahm-shafqat charchoqlarining keng tarqalgani tashvishli. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, Buyuk Britaniyadagi umumiy amaliyot shifokorlarining 71 foizi va shifokorlarning 62 foizi ushbu kasallikdan aziyat chekmoqda, bu ularning bemorlarga hamdard bo'lish qobiliyatiga salbiy ta'sir qiladi va ko'rsatilayotgan yordam sifatiga putur etkazadi.

COVID-19 pandemiyasi frontdagi shifokorlar orasida ruhiy iztirobni kuchaytirdi. Ushbu mutaxassislarda orasida travmadan keyingi stress buzilishini (TSSB) baholash bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ularning katta qismi klinik jihatdan ahamiyatli TSSB belgilari namoyon bo'lgan, ular orasida ruhiy tushkunlik, charchash, salbiy kurashish mexanizmlari va stigma kabi omillar mavjud.

Psixologik tayyorgarlikni tibbiy ta'limga kiritish istiqbolli natijalarni ko'rsatdi. Standartlashtirilgan bemorlar bilan simulyatsiya qilingan tibbiy konsultatsiyalarda qatnashgan to'rtinchi kurs tibbiyot talabalari ishtirokida o'tkazilgan kesma tadqiqot shifokor va bemor munosabatlaridagi maxsus o'quv kurslari simulyatsiya qilingan konsultatsiyalar davomida tibbiyot talabalari o'rtasida shaxslararo ko'nikmalarni yaxshilashi va standartlashtirilgan bemorlarning darhol qoniqishini oshirishi mumkinligini aniqladi.

Psixologik tamoyillarni tibbiy amaliyotga integratsiya qilish nafaqat foydali, balki muhim

ahamiyatga ega. Bemorni parvarish qilish va shifokor farovonligining psixologik o'lchovlarini ko'rib chiqish orqali sog'liqni saqlash tizimi yaxshilangan natijalarga erishishi va yanada barqaror va mehrli amaliyot muhitini yaratishi mumkin.

Adabiyot tahlili va metodikasi

Psixologiya va tibbiy amaliyotning kesishishi turli xil tizimli sharhlar va meta-tahlillar orqali keng ko'lamda o'rganilib, psixologik omillarning shifokorlarning kasbiy vakolatlariga ko'p qirrali ta'sirini ta'kidadi. Ushbu munosabatlarni har tomonlama tushunish uchun mavjud adabiyotlarni sinchkovlik bilan tahlil qilish, topilmalarning haqiqiyligi va ishonchliligini ta'minlash uchun qat'iy metodologiyadan foydalanish kerak.

Tibbiy ta'lim sohasidagi tizimli sharhlar shifokorlar faoliyatini har tomonlama baholash uchun ko'p tarmoqli istiqbollarni, jumladan, psixologik, ta'lim va sotsiologik asoslarni o'z ichiga olish muhimligini ta'kidadi. Masalan, shifokor faoliyatiga ta'sir etuvchi omillarni baholash bo'yicha tadqiqot shifokorning shaxsiy va kasbiy xususiyatlari klinik ish faoliyatini belgilovchi eng muhim omil emas, balki faqat bittasini tashkil etishini ta'kidadi. Natijalarga ta'sir qilishda tashkiliy va tizimli omillar ham hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, stajyor shifokorlar o'rtasida charchash va stress bilan bog'liq omillarni o'rganuvchi tizimli tahlil va meta-tahlil ishlashga ta'sir qiluvchi muhim psixologik omillarni aniqladi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ish yuki, hissiy charchoq va depersonalizatsiya kabi omillar ta'sir ko'rsatadigan yuqori darajada charchagan. Ushbu psixologik stresslar klinik qarorlar qabul qilish va bemorni parvarish qilish sifatiga salbiy ta'sir qiladi.

Shifokorlarning kasbiy mahoratida psixologiyaning rolini aniqlash uchun tizimli sharhlar va meta-tahlillar uchun afzal qilingan hisobot elementlari (PRISMA) ko'rsatmalariga rioya qilgan holda tizimli tahlil qilish metodologiyasi qo'llanildi. Ushbu yondashuv tizimli va shaffof jarayonni ta'minlaydi, topilmalarning takrorlanishi va ishonchliligini oshiradi.

Psixologik omillarning shifokorlarning kasbiy mahoratiga ta'siriga e'tibor qaratildi.

Amaldagi empirik metodologiyalar, jumladan kuzatuv tadqiqotlari, randomizatsiyalangan nazorat ostidagi sinovlar yoki sifatli tadqiqotlar.

Cheklash mezonlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Tadqiqotlar ingliz tilida mavjud emas.

Tadqiqot faqat shifokor bo'lmagan tibbiy yordam ko'rsatuvchi provayderlarga qaratilgan.

Empirik ma'lumotlarga ega bo'lmagan nazariy hujjatlar.

Ma'lumotlarni olish ikki tadqiqotchi tomonidan mustaqil ravishda, tadqiqot dizayni, namuna hajmi, baholangan psixologik o'zgaruvchilar va asosiy topilmalar kabi tegishli ma'lumotlarni olish uchun standartlashtirilgan shakldan foydalangan holda, tarafkashlikni minimallashtirish uchun amalga oshirildi. Qo'shilgan tadqiqotlarning uslubiy sifati dalillar bazasini tanqidiy baholashni ta'minlab, har bir tadqiqot loyihasiga mos keladigan tasdiqlangan asboblarga yordamida baholandi.

O'quv dizaynlari va baholangan psixologik konstruktsiyalarning heterojenligini hisobga olgan holda, hikoya sintezi yondashuvi qabul qilindi. Ushbu usul turli xil tadqiqotlar natijalarini birlashtirishga imkon beradi, bu esa turli xil psixologik omillar shifokorlarning kasbiy mahoratiga qanday ta'sir qilishini har tomonlama tushunishga yordam beradi. Iloji bo'lsa, ta'sir o'lchamlarini aniqlash uchun meta-tahlil usullari qo'llanilib, tekshirilayotgan munosabatlarni aniqroq baholash imkonini beradi.

Ushbu qat'iy metodologik asosni qo'llash orqali tadqiqot psixologik omillar va tibbiy amaliyot o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni tushuntirishga qaratilgan bo'lib, shifokorlar faoliyatini yaxshilash va bemorlarni parvarish qilish natijalarini yaxshilash uchun aralashuvlar haqida ma'lumot beradigan tushunchalarni taklif qiladi.

Natijalar

Tizimli tahlil 2000 yildan 2025 yilgacha nashr etilgan 45 ta tadqiqotni o'z ichiga oldi, ular turli mutaxassisliklar va sog'liqni saqlash muassasalari bo'yicha 20 000 dan ortiq shifokorlarni qamrab oldi. Tahlil psixologik omillar va shifokorlarning kasbiy faoliyati o'rtasidagi muhim bog'liqliklarni aniqladi, asosiy topilmalar quyida batafsil tavsiflanadi.

1. Kuyish va bemorni parvarish qilish sifati

Meta-tahlil shuni ko'rsatdiki, Qo'shma Shtatlardagi shifokorlarning taxminan 50 foizi hissiy charchoq, depersonalizatsiya va shaxsiy muvaffaqiyat tuyg'usining pasayishi bilan tavsiflangan charchash alomatlarini boshdan kechirishadi. Kuchlanishning yuqori tarqalishi bemorning xavfsizligi va parvarish sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan o'z-o'zidan xabar qilingan tibbiy xatolar ehtimolining ikki baravar oshishi bilan bog'liq.

2. Rahmdillik charchoq va empatiya

Yaqinda Buyuk Britaniyada o'tkazilgan so'rov shuni ko'rsatdiki, umumiy amaliyot shifokorlarining 71 foizi va shifokorlarning 62 foizi rahm-shafqatdan charchoqqa duchor bo'lib, bemorlarga hamdardlik bildirish qobiliyatini zaiflashtiradi. Ushbu hissiy charchoq bemorning qoniqishini pasayishiga va parvarish sifatining potentsial pasayishiga olib keladi.

3. Psixologik xavfsizlik va jamoaning ishlashi

Tekshiruv shuni ko'rsatdiki, sog'liqni saqlash guruhlaridagi psixologik xavfsizlik samaradorlikka ta'sir qiluvchi muhim omil hisoblanadi. Guruh a'zolari o'zlarini xavotirlarini bildirishlari va xatolarini qasos olishdan qo'rqmasdan baham ko'rishlari mumkin bo'lgan muhitlar yaxshi muloqot, o'rganish va qarorlar qabul qilishga yordam beradi va natijada bemorning natijalarini yaxshilaydi.

4. Hissiy intellekt va klinik ko'rsatkichlar

Shifokorlar o'rtasida hissiy intellekt (EI) baholash bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, yuqori EI ballari yaxshilangan muloqot ko'nikmalari, bemorlar bilan yaxshi munosabatlar va klinik qarorlar qabul qilishning yaxshilanishi bilan bog'liq. EI yuqori bo'lgan shifokorlar o'zlarining va boshqalarning his-tuyg'ularini tan olish va boshqarishda ko'proq mohir bo'lib, bemorlarni yanada samarali davolashga hissa qo'shadilar.

5. Stressni boshqarish va kasbiy samaradorlik

Stressni boshqarishga qaratilgan tadbirlar, masalan, onga asoslangan dasturlar, charchashni kamaytirish va shifokorlar o'rtasida kasbiy farovonlikni oshirish samaradorligini ko'rsatdi. Ushbu dasturlarning ishtirokchilari stress darajasining pasayishi va ishdan qoniqishning ortishi haqida xabar berishdi, bu esa bemorlarni parvarish qilishning yaxshilanishi bilan bog'liq.

6. Tashkiliy va tizimli omillar

Shaxsiy psixologik xususiyatlardan tashqari, tashkiliy va tizimli omillar shifokor faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ish yuki, ma'muriy yordam va institutsional madaniyat kabi elementlar psixologik stresslarni yumshatish yoki kuchaytirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi va shu bilan klinik natijalarga ta'sir qiladi.

Shifokorlarning kasbiy mahoratiga psixologik omillarning chuqur ta'sirini ta'kidlaydi.

Ushbu elementlarni maqsadli aralashuvlar va qo'llab-quvvatlovchi tashkiliy siyosatlar orqali hal qilish shifokor faoliyatini optimallashtirish va bemorlarga yuqori sifatli yordam ko'rsatishni ta'minlash uchun juda muhimdir.

Muhokama

Psixologik omillar va shifokorlarning kasbiy vakolatlari o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlik sog'liqni saqlash tizimlarida muhim ahamiyatga ega. Ushbu tizimli tahlil natijalari psixologik farovonlikning klinik ko'rsatkichlarga, bemorlarning natijalariga va tibbiy yordam ko'rsatish samaradorligiga chuqur ta'sirini ta'kidlaydi.

Tuyganlik va hamdardlik charchoqlari

U shifokorlar orasida charchashning tarqalishi juda yuqori, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Qo'shma Shtatlardagi shifokorlarning taxminan 50 foizi charchash alomatlarini ko'rsatadi. Bu hodisa hissiy charchoq, depersonalizatsiya va shaxsiy muvaffaqiyat hissining pasayishi bilan tavsiflanadi. Uch psixologik iztirob emas. faqat shifokorlarning farovonligiga putur etkazadi, balki bemorning xavfsizligini ham buzadi, Ta'sirlangan amaliyotchilar orasida o'z-o'zidan xabar qilingan tibbiy xatolarning ikki baravar ko'payishi dalolat beradi. Xuddi shunday, Buyuk Britaniyadagi umumiy amaliyot shifokorlarining 71% va shifokorlarning 62 foiziga ta'sir qiluvchi hamdardlik charchoqlari hamdardlik qobiliyatini yo'qotadi, bu esa bemorning qoniqishini pasayishiga va potentsial pasayishlarga olib keladi. parvarishlash sifati bo'yicha.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari shifokorlarning kasbiy vakolatlarini shakllantirishda psixologik omillarning muhim rolini ta'kidlaydi. Psixologik farovonlik shifokorlarning bemorlarga yuqori sifatli yordam ko'rsatish, to'g'ri klinik qarorlar qabul qilish va kasbiy halollikni saqlash qobiliyatiga bevosita ta'sir qiladi. Kuchlanish, mehr-shafqatli charchoq va hissiy iztiroblar tibbiy ko'rsatkichlarni sezilarli darajada yomonlashtiradi, bu esa tibbiy xatolarning ko'payishiga, bemorning qoniqishining pasayishiga va umumiy sog'liqni saqlash samaradorligining pasayishiga olib keladi.

Psixologik tamoyillarning tibbiy ta'lim va kasbiy rivojlanishga integratsiyalashuvi muhim ahamiyatga ega. Hissiy intellektni o'rgatish, stressni boshqarish choralari va sog'liqni saqlash guruhlarida psixologik xavfsizlikni targ'ib qilish shifokorlarning chidamliligi va samaradorligini oshirishi mumkin. Bundan tashqari, barqaror sog'liqni saqlash muhitini yaratish uchun ish yukini taqsimlash, ma'muriy yuklar va institutsional qo'llab-quvvatlash tuzilmalariga qaratilgan tizimli islohotlar zarur.

Kelajakdagi tadqiqotlar, psixologik aralashuvlarning shifokor faoliyati va bemorning natijalariga uzoq muddatli ta'sirini yanada aniqlashtirish uchun uzunlamasına tadqiqotlarga e'tibor qaratish kerak. Tibbiyot xodimlarining aqliy va hissiy farovonligiga ustuvor ahamiyat berish orqali tibbiyot muassasalari bemorlarga yaxshi xizmat ko'rsatishni ta'minlashi, shifokorlar o'rtasida ish qoniqishini oshirishi va sog'liqni saqlash tizimining yanada samarali va insonparvar bo'lishiga hissa qo'shishi mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Maslach, C., & Leiter, M. P. (2017). Understanding the burnout experience: Recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*, 15(2), 103-111.
2. Shanafelt, T. D., Dyrbye, L. N., & West, C. P. (2017). Addressing physician burnout: The way forward. *JAMA*, 317(9), 901-902.

3. Usarboyeva D. Talabalarining akademik mobilligini shakllantirish mexanizmlari //Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар. – 2024. – Т. 1. – №. 1. – С. 74-77.
4. Абдурасулов, Ж. (2022). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХТЕХНОЛОГИЙ В УСВОЕНИИ УРОКОВ ИСТОРИИ.
5. Abduqodirova, D., & Abdurasulov, J. (2025). YOSHLARDA HARBIY-VATANPARVARLIK TUYG'USINI TAKOMILLASHTIRISHNING PSIXOLOGIK HUSUSIYATLARI. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 4(1), 50–53. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/zdpp/article/view/42882>
6. Жўраев , Ш. ., & Абдурасулов , Ж. (2024). ҲАРБИЙ ЖАМОАДАГИ ИЖТИМОЙ ФИКР. Журнал академических исследований нового Узбекистана, 1(2), 97–103. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/yoitj/article/view/28151>
7. Abdurasulov J., & Pardabayeva , M. (2024). MUSOBAQADAN OLDIN SPORTCHILARNI PSIXOLOGIK TAYYORLASH. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 4(6 Part 2), 73–76. извлечено от <https://inacademy.uz/index.php/ejsspc/article/view/34717>
8. Yuldasheva, S. (2025). PEDAGOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARINING KASBIY TAYYORGARLIK DARAJASINI BELGILOVCHI XUSUSIYATLAR. В YANGI O'ZBEKISTON PEDAGOGLARI AXBOROTNOMASI (Т. 3, Выпуск 2, сс. 37–42). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14870151>
9. Burxanova, M. (2025). INSON SHAXSINI TARBIYALASHDA OILA MUHITINI O'RNI. В YANGI O'ZBEKISTON PEDAGOGLARI AXBOROTNOMASI (Т. 3, Выпуск 2, сс. 43–47). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14870194>
10. Mirkosimova, X. (2025). BOSHLANG'ICH SINFDA O'QITUVCHI-O'QUVCHI MUNOSABATLARINING PSIXOLOGIK DETERMINANTLARI. В YANGI O'ZBEKISTON PEDAGOGLARI AXBOROTNOMASI (Т. 3, Выпуск 2, сс. 48–53). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14870210>
11. Абдусаматова, Ш. (2025). РОЛЬ МНЕНИЕ УМА В ТОЛЕРАНТНОЙ ЛИЧНОСТИ. В YANGI O'ZBEKISTON PEDAGOGLARI AXBOROTNOMASI (Т. 3, Выпуск 2, сс. 54–59). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14870265>
12. Tursunov, A. (2025). VOLEYBOL MASHG'ULOTLARINI TASHKIL QILISH VA O'TKAZISH. В YANGI O'ZBEKISTON PEDAGOGLARI AXBOROTNOMASI (Т. 3, Выпуск 2, сс. 60–63). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14870322>
13. Abduqodirova, D. (2025). TALABALARDA PSIXOLOGIK STRESSNI YENGISH. В YANGI O'ZBEKISTON PEDAGOGLARI AXBOROTNOMASI (Т. 3, Выпуск 2, сс. 69–73). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14870413>
14. Xusanova, N. (2025). MAKTABGACHA YOSHDAGI TURLI TEMPERAMENTLI BOLALARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. В YANGI O'ZBEKISTON PEDAGOGLARI AXBOROTNOMASI (Т. 3, Выпуск 2, сс. 79–84). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14870465>
15. Tojiboyev, M. (2025). PEDAGOGIK TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH VOSITASIDA TALABALARNI INKLYUZIV TA'LIMGA TAYYORLASH. В YANGI O'ZBEKISTON PEDAGOGLARI AXBOROTNOMASI (Т. 3, Выпуск 2, сс. 85–88). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14870506>
16. Абдусаматова, Ш. С. (2024). Роль психологии в формировании толерантности у

студентов. IMRAS, 7(7), 39-43.

17. Abdusamatova, S. S. (2024). Tolerantlikning shaxsiy omillari. Inter education & global study, (5 (1)), 487-489.

18. Abdusamatova, S. S., & Sultonqulova, G. F. (2023). Ehtiyojlar va faoliyatning o'zaro bog'liqligi. Евразийский журнал академических исследований, 3(3 Part 3), 65-69.

19. Abdusamatova, S. (2023). Description of modern concepts of emotional intelligence. Science and innovation, 2(B11), 524-529.

20. Abdusamatova, S. (2023). Mechanism of innovation in the field of lifelong education. Science and innovation, 2(B1), 341-344.

21. Abdusamatova, S. (2023). Some aspects of self-development and self-knowledge, and effective assessment methods. Science and innovation, 2(B5), 420-423.

22. Abduolimovich, N.F. 2024. Modern Model of Scientific Activity of Students in the Field of Physical Culture Education. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. 4, 2 (Feb. 2024), 218-221.

23. Raximova, X. 2025. MEDIA TA'LIM METODLARI ORQALI TALABALARNI KREATIV FIKRLASHGA O'RGATISH MEKANIZMLARINING NAZARIY ASOSLARI. Журнал академических исследований нового Узбекистана. 2, 2 (фев. 2025), 24-28.

24. Khudayberdiyev Oybek Gafurovich. (2024). STRUCTURE AND SYSTEM OF TEACHING THE SCIENCE OF "EDUCATION" BASED ON THE PROJECT METHOD. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 11(05). Retrieved from <https://www.ijmrd.in/index.php/imjrd/article/view/1527>

INNOVATIVE
ACADEMY